

GYERMEK- ÉS TEVÉKENYSÉGGKÖZPONTÚSÁG AZ ÓVODA-ISKOLA ÁTMENET, ESÉLYEGYENLŐSÉG ÉS HÁTRÁNYKOMPENZÁCIÓ MÓDSZERTANI TÁMOGATÁSA AZ ÓVODAI NEVELÉSBEN

EFOP-3.9.2-16-2017-00023

SZÉCHENYI 2020

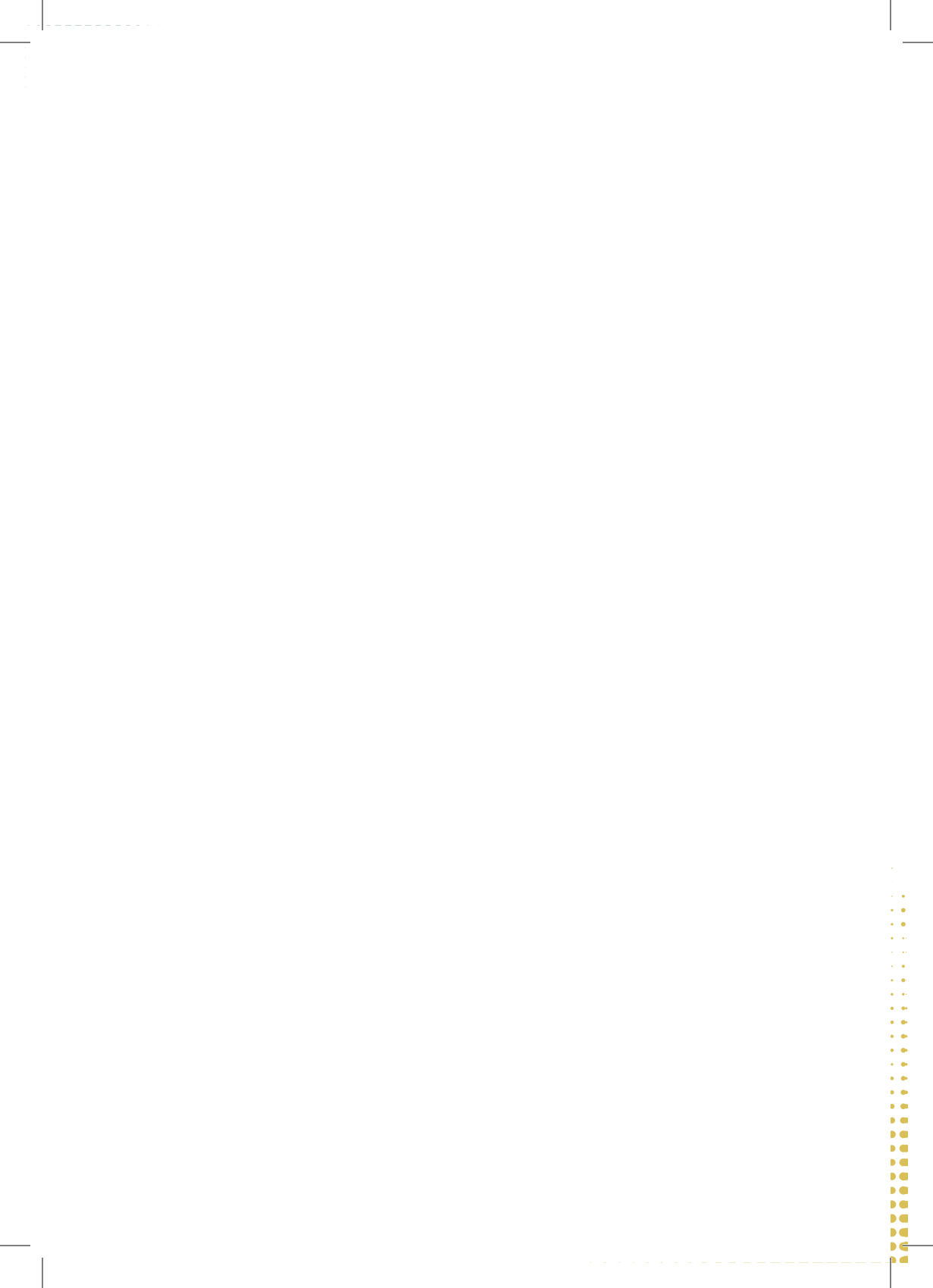

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

1. Az óvodai-iskolai nevelés-oktatás jogszabályi háttere

JOGSZABÁLYI HÁTTÉR

Ezen linkek alapján beszéljük át a legfontosabb jogszabályi hátteret

- 2011. évi CXI. törvény a nemzeti köznevelésről (NKT)
- 229/2012. (VIII. 28.) Korm. rendelet a nemzeti köznevelésről szóló törvény végrehajtásáról
- 15/2015. (III.13.) EMMI rendelet a köznevelési szakértői tevékenység, valamint az érettségi vizsgaelnöki megbízás feltételeiről
- 1992. évi XXXIII. törvény a közalkalmazottak jogállásáról (KJT)
- 326/2013. (VIII. 30.) Korm. rendelet a pedagógusok előmeneteli rendszeréről és a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény köznevelési intézményekben történő végrehajtásáról
- 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet a nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról
- 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról (NAT)
- 362/2011. (XII. 30.) Korm. rendelet az oktatási igazolványokról
- 2018.évi LXXXIX. törvény az oktatási nyilvántartásról
- 277/1997. (XII. 22.) Korm. rendelet a pedagógus-továbbképzésről, a pedagógus-szakvizsgáról, valamint a továbbképzésben résztvevők juttatásairól és kedvezményeiről
- 363/2012. XII.17.) Korm. rendelet az Óvodai nevelés országos alapprogramjáról
- 15/2015. (III. 13.) EMMI rendelet a köznevelési szakértői tevékenység, valamint az érettségi vizsgaelnöki megbízás feltételeiről
- 2001. évi C. törvény a külföldi bizonyítványok és oklevelek elismeréséről
- 2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról 1997. évi LXXXI. törvény a társadalombiztosítási nyugellátásról
- 1998. évi LXXIV. törvény a családok támogatásáról
- 2012. évi CLXXXVIII. törvény a köznevelési feladatot ellátó egyes önkormányzati intézmények állami fenntartásba vételéről

2. A kisgyermek fejlődése és megismerése

JOGSZABÁLYI HÁTTÉR

Eric Ericson pszichoszociális fejlődés szakaszai

Stádium	Pszichoszociális krízis	Kedvező kimenet
Első életév	Bizalom vagy bizalmatlanság	Bizalom és optimizmus
Második életév	Önállóság vagy kétség	Önkontroll és megfelelés
Harmadik és negyedik életév	Kezdeményezés vagy büntudat	Tervezés és megvalósítás, saját kezdeményezések
Hatodik életév-től pubertásig	Teljesítmény vagy kisebbségérzet	Kompetencia érzése
Serdülőkor	Identitás vagy szerepzavar	Egyedi személyiség
Fiatalfelnőttkor	Intimitás vagy elszigetelődés	Tartós intim viszony és életpálya
Felnőttkor	Alkotóképesség vagy bezárulás	Törődés családdal, társadalommal, jövő nemzedékkel
Időskor	Integritás vagy kétségbeesés	Beteljesülés érzése, szembenézés a halállal

A HAT – HÉTÉVES GYEREKEK FEJLŐDÉSI JELLEGZETESSÉGEI

A hatévesek fejlődési jellegzetességei:

MOTOROS KÉSZSÉGEK:

Nagymotoros:

- Gerendán egyensúlyozva halad előre, hátra és oldalirányba
- 2 méter hosszan képes ugrálva haladni
- Kötelet átugrik
- Legkevesebb kétféle labdaművelet elvégzését tudja (rugdosás, pattogtatás, elkapás, ütés ütővel)
- Sok álló feladatra van szükségük

Finommotoros:

- Egyszerű formát ollóval kivág
- Háromszöget lemásol
- Keresztnevét olvashatóan le tudja írni
- 1-10-ig számolja a számokat
- Kontúron belül maradvá színezi
- Rajzolásához megfelelő módon fogja a ceruzát
- A szemmel követés képessége megvan az olvasási feladatok elvégzéséhez

KOMMUNIKÁCIÓS KÉSZSÉGEK:

Megértés:

- Három, egymástól független utasítást végrehajt
- Megérti a melléknevek fokozását (szép, szebb, legszebb)
- Játékában utasításokat ad
- Események időrendjét felfogja
- Megmutatja mi a között, fölött, alatt, teteje, alja.

Megértés:

- „Mikor? Hogyan? Miért?” kérdéseket tesz fel
- Mondatokat összekapcsol
- Beszél az oksági viszonyról, használja az „ezért, mert, emiatt” szavakat
- Az általa ismert főneveket definiálni tudja
- Többféle nyelvhasználatra képes (információszerzés, közlés, képzelte dolgok elmondása, vélemény megfogalmazása)
- Párbeszédben tud felelgetni
- Jól kommunikál a családtagokkal, barátaival, idegenekkel
- 10-15 perces foglalkozás keretében kérdésekre rutinszerűen válaszol
- Szerepet játszik „úgy tesz, mintha”
- Szeret és fontosnak tart elmagyarázni, elmondani, bemutatni dolgokat

Kognitív készségek:

- Mesét képeskönyvből aránylag pontosan visszaad
- Maximum 12 dolgot megszámol
- Helyesen és szándékoltan használja az óvodai felszereléseket (olló, festék)
- Maximum 5 tárggyal összeadást, kivonást végez
- Rámutat néhány, több, legtöbb, mind, első, utolsó, középső tárgyra
- Kezdi összekapcsolni az óra állását a napi időbeosztásával
- Ha valami érdeklí, nem hagyja elterelni a figyelmét
- Idő fogalma egyre jobban bővül, ismeri a múlt és jövő főbb eseményeit
- Meg tudja mondani miben hasonlítanak és miben különböznek a dolgok
- 10 darabból álló kirakóst ki tud rakni

Önállóság:

- Teljesen fel tud öltözni egyedül
- Egyedül megkötí a cipőjét
- Egyedül mos fogat
- Egyedül elkészíti a vajas kenyerét
- Egyedül fésülködik

Önállóság:

- Önállóan barátkozik a többi gyerekekkel
- Bonyolult helyzetekben problémamegoldó viselkedést tanúsít
- Részt vesz versengős játékokban
- 20 percig képes önállóan dolgozni
- Társaival kooperatív játékokat játszik, melyben közös döntések, szabályok születnek
- Társait megdicséri, támogatja, segíti
- Öt óvodai szabályt rutinszerűen követ és meg tud fogalmazni
- Szóban megfogalmaz pozitív állításokat saját egyedi mivoltáról és képességeiről
- Nem megfelelő viselkedést egy figyelmeztetésre abbahagy
- Mások dolgait vigyázva használja
- Társai érzéseinek okát meg tudja állapítani
- A szélsőséges viselkedést meg kell érteni, de nem kell végtelenségig eltérni: hisztéria, kötekedés, uralkodás, panaszkodás, pletykázás
- A gyerekek nagyon érzékenyek. Sokszor egy kis bátorítás is elég ahhoz, hogy túljussanak valami nehézségen
- A túlzott versenyszellem, nyerni akarás tompítható olyan játékokkal, amelyeknek nem eleme a versengés

A hétévesek fejlődési jellegzetességei

MOTOROS KÉSZSÉGEK:

Nagymotoros:

- A tanároknak a csendes, kitarató munkához alkalmas teret kell kialakítani az osztályban
- Jobban élvezik a társas játékokat a tornánál
- A játszótér népszerűbb, mint a nagycsoportos versenyek és játékok

Finommotorika:

- Görcsösen fogják az írószerszámot
- Kevés másolási feladatot adjunk a tábláról
- Másolásnál vagy rajzolásnál a lap alján dolgoznak, nem töltik ki az üres helyeket

KOMMUNIKÁCIÓS KÉSZSÉGEK:

Megértés:

- Figyelmes, jó hallgató
- Érdeklí a szavak jelentése
- Szeret üzenetet küldeni, titkosírást használni
- Szereti, ha felolvassnak neki
- Állandó megerősítésre van szüksége

Beszéd:

- Igyekszik pontosan kifejezni magát
- Szereti a négy szemközti beszélgetéseket
- Gyorsan bővül a szókincse
- Szívesen mondják el ötleteiket, javaslataikat
- Szívesen tesznek fel kérdéseket, amelyre a válaszokat maguk is képesek megkeresni

Kognitív készségek:

- Szeret lassan dolgozni, gyakran egyedül
- Önállóan tud osztályozni dolgokat
- Nő elmélkedő képessége
- Állandóan radíroz, tökéletességre törekszik
- Szeret ismételni feladatokat
- Szereti a logikai és társas játékokat
- Szereti kitalálni mi hogyan működik, kíváncsi a részletekre, szeret szétszedni dolgokat

Önállóság:

- Gyakran befelé forduló, visszahúzódó
- Szeret egyedül is dolgozni
- Biztonságra és rendre van szüksége
- Az egyedül végzett feladatokat kifogástalanul szeretnék megoldani
- Tisztábban tartja asztalát, szobáját

- Erősen elkülönülnek a számára kedves és nem kedves dolgok

Társas készségek:

- Gyakori a barátváltás, a gyerekek gyakran dolgoznak párosával vagy egyedül, de elfogadják a tanár által megszabott ülésrendet.
- Szereti a csoportokat és a csoportos tevékenységeket
- Érzékeny mások érzelmeire, de gyakran pletykál
- Megerősítésre van szüksége, a társak elismerése fontos a számára
- Szereti az osztállyal együtt elkészíthető projekteket és az osztályhagyományokat
- Egyre jobban szeret és tud együttműködni, csoportos tevékenységekben produktívabb
- Egyre inkább érdeklik a szabályok, a logika
- Igazsága és felelősségérzete egyre nő, szeret vitatkozni, szívesen olvas és hallgat történeteket az igazságról

JAVASLATOK A PEDAGÓGUS SZÁMÁRA

A kisgyerekekkel foglalkozó pedagógus:

1. Elég időt ad a gyerekeknek környezetük több oldalú felfedezésére
2. Biztonságos környezetet biztosít arra, hogy a gyerekek felfedezhessék saját érzéseiket, követhessenek el hibákat, oldjanak meg konfliktusokat
3. Olyan egyéni és csoportos célokat tűzzenek ki, amelyek a gyerekek érdeklődésén és igényein alapulnak.
4. Gondosan figyelik a gyerekeket munka és játék közben
5. Tiszteletet tanúsítanak a gyerekek iránt és értékelik ötleteiket
6. Gondolkodást stimuláló és próbára tevő kérdéseket tesznek fel
7. Átlátják a gyermeki fejlődést.

Fejlődési kor: a gyermeknek az a kora, mely fejlődési sajátossága-ira utal (szociális, fizikai, nyelvi és értelmi értelemben). Ez általában különbözik a gyermek mért korától.

Általános tapasztalat, hogy egyforma korú gyerekek fejlődési kora nem egyezik.

A gyermekek fejlődésének érdekében a pedagógusoknak a fejlesztés tervezésénél ezt a tényt szem előtt kell tartaniuk.

TANULÁS A JÁTÉKON KERESZTÜL

A gyermekközpontú nevelési-tanulási programok azon a meggyőződésen alapulnak, hogy a gyerekek a játékon keresztül tanulnak. A gyermekközpontú csoportszobákban a kisgyerekek játék közben aktívan tapasztalják meg a tanulást, keresik a problémákat és azok megoldását, felelősségteljes cselekvésre ösztönöznek. A gyerekek közben kompetensnek, kreatívnak érzik magukat.

A gyerek aszerint tesz és viselkedik, ahogyan azt a környezetétől, elsősorban a szüleitől, nevelőitől látja. Ezek a benyomások az óvodás korban, valamint a következő három-négy évben, alapvető hatással vannak a gyermek fejlődésére.

Mivel a játékaik is a világ dolgait modellezik, annak eszközeit, jelenségeit, szokásait tükrözik, ezért ismereteit ezen úton is gyarapítja. Fontosságát nem szükséges külön hangsúlyoznunk, mégis néhány dolgot érdemes kiemelni. Elengedhetetlen a személyiség fejlődésében, jelentős a funkciója az értelem és a konstrukciós készség fejlesztésében, felbecsülhetetlen a közösségteremtő és a szocializációs hatása.

A MAI JÁTÉKKULTÚRA JELLEGZETESSÉGEI:

A játékos elfoglaltságok között ma a passzív részvételt biztosító játékok jelentős dominanciája figyelhető meg (lottó, Kenő, számítógépes játékok). Az igazi aktív kikapcsolódáshoz pedig aktív részvételi játékokra van szükség.

Az aktív játékok mellett a közös játszás is háttérbe szorult. A század elején még létező jelenség volt a három generáció együttjátszása. Mára ez már teljesen eltűnt.

Egy felmérés tapasztalatai szerint a kisiskolások körében végzett tájékozódás alapján a legnépszerűbb játékok a LEGO, a Barbie baba, Matchbox autó, némely számítógépes játék.

Ha ehhez hozzá tesszük a „Kivel, kikkel játszotok? Kérdést, meglepő válaszokat kapunk. A lehetséges játszótársak között az apa személye fordult elő a legritkábban.

Egy-egy ajándékozás alkalmával játékhegy veszi körül a gyereket, de a sokféle lehetőség közül egyik sem tud szorosabban hozzákötődni.

Mi motivál ma a játékvásárlásban?

Legyen a játék szórakoztató és lekösse a gyereket. Jól ellegyen vele a gyerek, ne zaklassa a szülőt a játék során. Sajnos a szülők nagyon ritkán tanítják meg játszani a gyerekeiket.

További szempont a kiválasztásban, hogy a gyerek pajtásainak milyen játékaik vannak. Ez a presztizsjáték fogalma.

Korunk játékkultúrájára az egyszemélyes játékok széleskörű elterjedése a jellemző. Ezek azért kerültek túlsúlyba, mert igazodtak a társadalmi valósághoz és az így megfogalmazódott igényekhez. A játszásra tanítás tehát sok kívánnivalót hagy maga után.

3. Óvodai nevelés feladatai

Balázsné Szűcs Judit: Az ember, aki óvodás (Hasznos részletek a könyvből)

TANULÁS? OKTATÁS? JÁTÉKOS TANULÁS?

Elbizonytalanodtunk!

Pillanatnyilag teljes a káosz ebben a kérdésben. Az elbizonytalanodás mindannyiunkban megtette a maga pusztító hatását: alig-alig tudjuk, hogy mit, hogyan kellene megvalósítani.

A régi „kötelező foglalkozás”-os rendszer az óvónők számára megkönnyítette a napi életet.

Tantárgyi rendszert vett át, áttekinthető, könnyen kezelhető volt. Szinteket jelölt meg: mit kell a gyerekeknek elérnie. Követelmény és eredmény-centrikus volt, még ha igyekezett is mindezt a „játékos-ság” burkába csomagolni. Minden részterülethez útmutatókat adott kézbe, amit csak elő kellett venni, és lemásolni. Mindez nem buzdí-

totta az óvónóket kreativitásra, állandó töprengésre, újításra – de azért el kell ismernünk előnyét! Előnye volt, hogy miközben irányt mutatott, nem kötötte meg igazán a kezünket, aki újítani akart, megtehetette – nem véletlen, hogy a legtöbb alternatív pedagógiai irányzat még ebből az időből gyökerezdik!

Minden megkötöttségünk ellenére módunk volt válogatni, újítani, sőt ezek a megkötöttségek néha még segítettek is ebben! Aki pedig nem tudott, vagy nem akart újítani, az egy vezérfonalat követve, meglehetősen, jól végezhetette munkáját – és persze voltak néhányan, akik a vezérfonalat sem voltak képesek követni.

Aztán felbolydult a méhkas, a kötelező foglalkozásokról kiderült, hogy többet ártnak, mint használnak, de hogy helyettük mit csináljunk – erre nézve semmi konkrét útmutatást nem kaptunk. „A gyerek a szabad játékában tanul a legtöbbet! – mondták – A szabad játékot pedig ne zavarjuk meg!”

E két állításból egyértelműen az következik – ha nem tárgyaljuk tovább -, hogy a gyereket ne zavarjuk, hadd okosodjon magától!

Valamit azért csak tennünk kell a gyerek fejlődése érdekében. De pontosan mit is?

Aki újító szellemű volt, talált megoldást – több kevesebb sikerrel -, aki nem volt ennyire kreatív, az kapkodta a fejét, itt is látott valamit, ott is látott valamit (villanásra csak persze), ezt is átvette, azt is átvette. Nem ritka aztán, hogy az innen-onnan leutánczott eljárások nem illenek egymáshoz, vagy éppen kioltják egymás hatását! Rendszerre minden esetre nem szervezhető ezek a pillanatnyi megoldások, márpedig a gyerek személyisége egységes rendszer – tehát csak egységes rendszerszemlélet alapján fejleszhető.

Ami a legrémisztőbb: széles körben eluralkodott az a nézet, hogy céltudatosan fejleszteni a gyereket nemkívánatos dolog! Hagyni kell, hogy saját tempójában, saját ütemében, magától váljék olyanná, amilyenné képes. Legyen ember saját erejéből!

Fejlesszünk, vagy csak játsszon, s eközben mindent elsajátít, ne avatkozzunk be? Vagy megoldás a „fejlesztő játékokban” van? Egyáltalán: oktassunk, vagy „csak” neveljünk? És az emberi kultúra átadásával mi lesz?

TEVÉDÉSEK SZEREPE A TANULÁSBAN

A gyerek tanulásának alapja, legfontosabb tényezője a játék. Ez így nem pontos!

Az emberi tanulás alapja a tévedés, a gyerek számára a játék annyiban feltétele a tanulásnak, amennyiben ez a tevékenység biztosítja a legtöbb lehetőséget a súlyos következmények nélküli próbálkozásoknak, tévedéseknek, s az ennek nyomán létrejövő sikernek.

Mindez tudásként csapódik le!

Hangsúlyozzuk tehát újra: kisgyerekkorban (kb. 6-8 éves korig) a tanulás alapja nem a megtanulás, hanem a tévedések korrigálása közben létrejövő tapasztalat.

E folyamatnak legnagyobb lehetősége a játékban van. Játékában és játékaival tanul elsősorban.

A régi módon vezetett kötelező foglalkozásokon a próbálkozásokra, önkorrigálásokra alig volt lehetősége a gyerekeknek, tévedéseiket általában gyorsan elláttuk a „nem tudás” pecsétjével!

Az ismeretszerzés elsősorban a tevékenykedés közben alakuló kereső – tévedő – rátaláló folyamatok segítségével zajlik.

A lényeg tehát a tevékenységben rejlő tévedési-korrigálási lehetőség!

Be kell látnunk, hogy egy gyerek több „tudást” sajátít el abból, ha kétszer vízzel árasztja el az egész asztalt (az öntés technikáján kívül pl. rögtön elsajátítja az eltakarítás: feltörlés, kicsavarás, megszártás ismereteit is!), mint ha mi százszor (tökéletes technikával) öntjük tele a poharát, az orra előtt! A legjobb, ha akkor segítünk neki, amikor kifejezetten azt kívánja. Ha nem érjük be ennyivel, annak többnyire az az oka, hogy nincs elég türelmünk.

Legtöbbünknek túlságosan is fontos, hogy mielőbb célba érjünk, az viszont kevésbé, hogy azokat a végelérhetetlen kitérőket is szívesen fogadjuk, amelyeket a gyerek a célhoz vezető úton tesz.

Ha túlságosan türelmetlenül várjuk, hogy a gyerek véghez vigye, amibe belekezdett, könnyen elveszíti bátorságát, úgy érzi nem elég gyorsan, vagy nem elég önállóan érte el a célt.

Meggyőződésem, hogy nagyon tudatosan, nagyon tervszerűen kötelességünk a gyereket bevezetni az emberi kultúrába! De tudásunkat csak úgy adhatjuk át a legcélravezetőbben, ha a gyerek nem átvevőként, befogadóként, hanem felfedezőként, kutatóként merülhet bele az általunk kínált tananyagba.

Hogy mit sajátít el belőle? Milyen ütemben, milyen irányban „rágja át” magát rajta? Ez kicsit esetleges, de mindenképpen többet ér, hatását nézve alaposabb, mélyebb, mintha „tölcsért” használnánk!

Figyeljük meg, hogy az óvodában teljesítmény-követelmény által nem elnyomított, felszabadult, kutató kíváncsisággal a világ felé forduló gyerek, aki mindenbe szívesen kapcsolódik bele, mindent örömmel próbál ki, majdan a tanulásba is ezzel a kutató érdeklődéssel veti bele magát.

„A játék feltétele a kényszertől, szankcióktól mentes légkör. Nem bontakozhat ki teljesítmény elvárások és megmerevedett dominanciaviszonyok között. A közös játékban mindenki azonos lehetőséggel rendelkezik - ez a pedagógusra is vonatkozik!

Neki ugyanolyan joga van, mint a többi résztvevőnek, tanácsai, ötletek és lehetőségek, amelyeket nem kényszeríthet rá a gyerekre!

A játék nem komoly dolog abban az értelemben, hogy bármikor ki lehet lépni a folyamatból, sőt – a játszótársak beleegyezésével – a helyzetek megváltoztathatók, befejezhetők, vagy újakat lehet kitalálni helyettük. A hibázás nem jelent szégyent, hiszen a tévedéseket ki lehet javítani a következő lépésben, és a hiányosságok pótolhatók.

Az üzenet, hogy játékról van szó, mimikával, mozdulatokkal közvetítődve bátorítóan hat a játékosokra.

Egy szemhunyorítás, vállrándítás, mosoly, vagy biztató szó jelzi a vesztesnek: nem számít, ez csak játék...”

Caliess: „Tanulás a játékban”
(Óvodai Nevelés 1994/5.)

HOGYAN MUTASSUK KI A GYEREKEK IRÁNTI TISZTELETÜNKET?

- A gyerekeket mindig a nevéen szólítsuk!
- Amikor csak lehet, egyenként beszéljünk a gyerekekhez!
- Mikor egy gyerekkel beszélünk, ülünk alacsony székre vagy térdeljük le, hogy az ő szemmagasságába kerüljünk!
- Figyeljünk a gyerekekre amikor hozzánk beszélnek, és reagáljunk arra amit mondanak!
Ha azt ígérjük egy gyereknek, hogy később megcsinálunk valamit, mindenképp tegyük is meg!
- Mutassuk ki őszinte elismerésünket a gyerekek munkái iránt!
- Adjunk lehetőséget a gyerekeknek, hogy megosszák véleményüket, ötleteiket, élményeiket és érdeklődésüket másokkal.
- Használjuk fel a gyerekek ötleteit és javaslatait, és köszönjük meg, ha valamiben segítenek!

A GYERMEKEK GONDOLKODÁSÁNAK FEJLESZTÉSE

/Robert Fisher: Hogyan tanítsuk meg a gyerekeinket gondolkodni?
C. könyvből/

„A játék feltétele a kényszertől, szankcióktól mentes légkör. Nem bontakozhat ki teljesítmény elvárások és megmerevedett dominanciaviszonyok között. A közös játékban mindenki azonos lehetőséggel rendelkezik - ez a pedagógusra is vonatkozik!

Neki ugyanolyan joga van, mint a többi résztvevőnek, tanácsai, ötletek és lehetőségek, amelyeket nem kényszeríthet rá a gyerekekre!

Az egyik lehetőség, hogy megkeressük azokat a személyre szóló módszereket, amellyel egy gyermek egyéni intelligenciaszintje

emelhető, kognitív fejlődése felgyorsítható, gondolkodási és tanulási kapacitása javítható. Ez az elképzelés az alábbiaknak tulajdonítható:

- olyan programok kidolgozása, melyek gondolkodni tanítják a gyerekeket,
- az intelligenciával kapcsolatos újabb kutatások felhasználása,
- az általános rendező elv megtalálása a tanulás különböző területei és azok között a készségek között, amelyek nem csak a tanórán, hanem valódi élethelyzetekben is léteznek és működnek.
- Az oktatás mindegyik szakaszában fontos:
 - kíváncsiság
 - a tények tisztelete
 - a bizonytalanság elviselésére való hajlandóság
 - kritikus átgondolás
 - kitartás
 - kreativitás és kezdeményezőkézség
 - nyitott gondolkodás
 - az élő és az élettelen környezet iránti érzékenység
 - együttműködés másokkal

Piaget kutatásai irányították a figyelmet a gyermekek gondolkodásra tanításának néhány fontos tényezőjére:

- hogy megvizsgáljuk az okát annak, hogy a gyermek miért úgy gondolkodik,
- hogy szem előtt tartsuk, gondolkodni annyit jelent, mint cselekedni, nem csak figyelni: tehát a gondolkodás aktív, nem pedig passzív folyamat,
- hogy a gyermekek megismerjenek bizonyos alapfogalmakat azért, hogy a bennük levő képességek felszabadulhassanak.

AZ INTELLIGENCIA FORMÁI

Az agynak központi információ-feldolgozó kapacitása van, amely különböző funkciókat irányít: az emlékezetet, az érzékelést, a tanulást, stb. Ezeket a funkciókat alkalmazni tudja az intelligencia következő formáira:

- nyelvi
- logikai-matematikai
- vizuális-térbeli
- zenei
- testi-mozgásos
- interperszonális
- inraperszonális

A GONDOLKODÁS FORMÁI

Kreatív gondolkodás: összefüggésbe állítja az új felfedezéseket, segítségével a feltevések általánosíthatók.

Kritikai gondolkodás: olyan gondolkodást jelent, amely az észszerűség szempontjából értékeli, nem negativisztikus, hibakereső gondolkodás. Középpontjában az „ésszerűen gondolkodó ember” eszménye áll, aki képes önálló, öntörvényű gondolkodásra.

Problémamegoldás: ez a gondolkodás akkor történik, ha valaki valamilyen problémát old meg. Itt eredményesen gyakorolhatók az adatgyűjtő és felhasználó képességek, melyek az iskolában és az életben is fontos szerepet játszanak.

Nem annyira a tanterv, hanem a tanítás minősége a meghatározó abban, hogy felismerjük a gyermekben rejlő lehetőségeket.

A tanítás minősége abban mutatkozik meg, hogyan segít a gyermekeknek különféle dolgokat megjegyezni, hogyan tud építeni már megtanult fogalmakra, és új gondolatokat beépíteni a gondolkodásuk rendszerébe.

KAPCSOLAT A SZÜLŐKKEL, SZÜLŐI BEVONÁS

„Az igazi biztonság a társadalmi szolidaritásban, nem pedig az elszigetelt személyek fáradozásában lakozik.”

(Dosztojevszkij)

A szülő/intézmény kapcsolata a bizalomra épül. Az eredményes párbeszéd kölcsönös bizalmat alakít ki. A szülőkkel való kapcsolattartás során a pedagógusnak gondolkoznia kell azon, hogy milyen módon tanulhat a szülőtől gyermekükkel kapcsolatos kérdésekben.

A szülőkkel való kapcsolattartás módszerei:

- Heti és havi híradások. Ezek a levelek a gyerekek iskolai tevékenységeiről számolnak be.
- A szülői beszélgetések
- Szülői értekezletek
- Közös rendezvények, ünnepek
- Osztálytermi tevékenységek, kirándulások
- Faliújságok, híradók

HOGYAN MUTASSUK KI TISZTELETÜNKET A CSALÁDTAGOK IRÁNT?

- Egyenként köszönjük meg a családtagoknak a segítséget.
- Szólítsuk őket a nevükön és ne felejtsük név szerint emlegetni a gyerekeket sem.
- Érdekes tevékenységeket szervezzünk a családtagok számára.
- Támogassuk a szülők erőfeszítéseit. Újra és újra köszönjük meg, amit tesznek.
- Támogassuk az olyan rendezvényeket, családi összejöveteleket, melyekre mindkét szülő eljön.
- Minden család maga határozhatja meg, hogy számára a bekapcsolódáshoz mely a legmegfelelőbb út.
- Vitassuk meg a családokkal a kölcsönös elvárásokat.
- Legyünk nagyon türelmesek!

4. Az óvoda-iskola átmenet didaktikai vonatkozásai

FEJLŐDÉSI ZAVAROK

- Biológiai alapfunkciók zavarai (alvás- és evészavarok)
- Szorongásos rendellenességek (fóbiák, kényszerbetegség)
- Beszédzavarok
- Magatartászavarok (nehezen nevelhetőség)
- Identitászavarok

NORMÁL FEJLŐDÉST MEGZAVARÓ TÉNYEZŐK

Szomatikus okok:

- genetikai, veleszületett
- születés előtt, után, alatt szerzett károsodás
- megkésett fejlődés
- agyi eredetű funkciózavarok
- integrációs zavarok
- motorikus zavarok
- érzékszervi károsodás
- betegségek

Pszichikus okok:

- koncentrációs nehézség
- viselkedési zavar
- pszichoszomatikus zavar
- hiányos éntudat, szorongás
- hiányos motiváltság
- túlterheltség

Környezeti okok – szociális okok

- környezeti szegénység
- család nyelvhasználata
- nevelési szokások, szükségletek
- kedvezőtlen életkilátások
- szociális megbélyegzés – pl. származás
- teljesítmény központú társadalom

SZOCIOKULTURÁLIS ELTÉRÉSEK

Hátrányos helyzet

- Hátrányos helyzetűek azok, akiknek alapvető szükséglet-kielégítési lehetőségei korlátozottak. Családjá, szűkebb társadalmi környezete az átlaghoz képest negatív eltérést mutat, elsősorban szociális, kulturális téren.
- Kialakulásához vezető tényezők: alacsony jövedelmi, fogyasztási szint, rossz lakáskörülmények, a szülők alacsony iskolai végzettsége, ill. alacsony műveltségi szintje. Mindezek következménye lehet a tanuló esélyegyenlőtlensége.

Veszélyeztetettség, bántalmazottság

- Azokat nevezzük veszélyeztetettnek, akik testi, lelki, értelmi, erkölcsi fejlődését a szülő vagy a gondozó környezet nem biztosítja.
- A kialakulásához vezető tényezők a család, illetve a szűkebb társadalmi környezet elhanyagoló nevelése, gondozása, valamint a családon belüli devianciák halmozott előfordulása (pl. alkohol, drog, brutalitás, bűncselekmény)
- Következmény lehet a gyermeknél is megjelenő deviáns magatartási formák, negatív társadalmi csoportokhoz való csatlakozás.

MAGATARTÁS ÉS SZOCIALIZÁCIÓS ZAVAROK

A nehezen nevelhető, szociálisan inadaptált gyermek:

- Nehezen nevelhető gyerekek azok, akiknek értelmi fejlettsége nem tér el a korosztálya átlagától, de valamilyen enyhébb fokú biológiai, kisebb pszichés sérülések esetleg környezeti okok miatt eltérnek társaiktól.
- A szociálisan inadaptált gyermek a felnőttekhez, ill a kortársakhoz való viszonyában zavar látható. Olyan zavar, ami a társas viszonyok zavarára épül.

Deviáns viselkedés:

- Deviáns viselkedésű gyermekek és fiatalok azok, akik a társadalmi együttélés szabályaitól, normáitól eltér, tehát egy szabály nélküli magatartás, amely antiszociális magatartásformákban jelenik meg.
- Súlyosság alapján megkülönböztetünk szabálysértő, törvénytörő és bűnöző magatartást.
- Kialakuláshoz vezető tényezők közül a súlyosan veszélyeztető családi környezet, a családon belüli devianciák jellemzők.

SNI definíciók:

- **A.** Jellemzően organikus eredetű rendellenességek, orvosiilag egyértelműen diagnosztizálhatóak, mint a hallássérülés, a látássérülés, a középsúlyos vagy a súlyos értelmi fogyatékoság, a halmozott fogyatékoság. Az érintett tanulók különböző szociális réteghez tartoznak. (pl. Akadémikusok)
- **B.** A tanulók sajátos nevelési igényei lényegében a pszichikus fejlődés zavarát jelenti (pl. Tanulási zavarok)
- **C.** A tanulók sajátos nevelési igényei elsődlegesen szociális-gazdasági, kulturális és/vagy nyelvi faktoroknak köszönhetőek.(pl. Hátrányos helyzetűek)

Hiperaktivitás:

- Extrém expanzív viselkedés, nyugtalanság
- Nem tud egyhelyben maradni, izeg-mozog
- Nehezen marad meg a helyén
- Nyugtalanság alvás közben
- Állandóan mozgásban van

Impulzivitás:

- Gondolkodás előtt cselekszik
- Extrém gyakori tevékenységváltás
- Feladatát nehezen tudja megszervezni
- Állandó felügyeletet igényel
- Játékban, csoportban nem várja ki a sorát
- Gyakran közbeszól

Figyelemzavar:

- Nem fejezi be, amit elkezdett
- Gyakran tűnik úgy, hogy nem figyel
- Figyelme könnyen elterelhető
- Feladatra nehezen összpontosít
- Játékhelyzetben nehezen marad meg

FEJLŐDÉS-LÉLEKTANI SZEMLÉLETŰ, IDEGRENSZERT FEJLESZTŐ TERÁPIÁK

- Közös bennük:
 - terápiás regresszió
 - a tünet csak egy hibás vagy megrekedt fejlődés eredménye, a terápia célja, hogy az eredeti fejlődést újra beindítsa, segítse
 - megfelelő számú testi interakció
- Alapozó terápia: mozgásformákkal
- HRG (Hidroterápiás Rehabilitációs Gimnasztika): vízbeni mozgások

ÁLTALÁNOS MEGFIGYELÉSI SZEMPONTSOR

A pedagógiai tevékenység során szerzett tapasztalatok, észrevételek a gyermek értelmi fejlődésére vonatkozóan

- **Figyelme:** (koncentrált, kitartó, rendszeres, kevésbé tartós, nem rendszeres, képtelen figyelmét összpontosítani stb.)
- **Megértése, felfogásmódja:** (gyors és biztos, lassú, de biztos, lassú és bizonytalan, gyors de felszínes stb.)
- **Emlékezete:** (könnyen értelmesen jegyez meg, könnyen mechanikusan jegyez meg, nehezen hiányosan jegyez meg, verbális emlékezete van, vizuális emlékezete van, motorikus emlékezet jellemzi stb.)
- **Megfigyelőképessége:** (egészre lényegre irányuló, egy területen alapos, erősebb irányításra szorul, lényegtelen esetleges jegyekre irányul stb.)
- **Gondolkodása:** (fejlett kombinatív készség jellemzi, logikus következtetés jellemzik, fejlett absztraháló készsége van, irányítással problémamegoldásra képes, önálló problémamegoldásra képes, problémamegoldásra nem képes, felszínes gondolkodás jellemzi stb.)
- **Érdeklődése:** (sokoldalú, tartós, egy területre koncentrált, sokoldalú felszínes, kialakult, változó stb.)
- **Tanulásmódja:** (könnyen értelmesen eredményesen tanul, lassan értelmesen tanul, nehezen kevés eredménnyel tanul, stb.)
- **Kifejezőkészsége:** (fejlett szóbeli világos pontos, fejlett írásbeli világos pontos, nehézkes, pontatlan stb.)
- **Munkatempója:** (gyors, átlagos, lassú)

ÁLTALÁNOS MEGFIGYELÉSI SZEMPONTSOR

- **A közös tevékenységben:** (törekvő, készséges, megbízható, alapos, hangulata szerint változó, megbízhatatlan, zavaró, ellenszegülő, stb.)
- **Társaival szemben:** (segítőképz, barátságos, élénk, együttérző, nyílt, fegyelmezett, szerény csendes, zárkózott, passzív, érvényesülésre törő, önző, uralkodó, stb.)
- **Önértékelése:** (megalapozott, kiegyensúlyozott, jogos ön-bizalommal rendelkezik, felértékeli önmagát, túlzott magabiztosság jellemzi, stb.)
- **Fegyelmezettsége:** (meggyőződésből fegyelmezett, érzelmi indítékokból fegyelmezett, félelemből fegyelmezett, elismerésért fegyelmezett, fegyelmeztelen, rendbontó, stb.)
- **Akarati vonások:** (kitartó, szava álló, változó szorgalmú, biztatást igénylő, akarati erőfeszítésre nem képes, stb.)
- **Érzelmi élete:** (vidám, lelkes, optimista, lobbanékony, kiegyensúlyozott, tartózkodó, zárkózott, szeszélyes, ingerlékeny, kötekedő, félénk, visszahúzódó, szorongó, stb.)
- **Reagálása a jutalmazásra, büntetésre:** (tartósan, mélyen érinti, kisség érzéketlen, rövid ideig hatékony, elhárítja, öngazolást keres, agresszív, dacos, megsértődik, nehezen viseli el a bírálatot, stb.)

FEJLESZTÉSI TERV

Az egyéni fejlesztési terv az intézmény által felvállalt fejlesztés biztosításának ütemterve, mely személyre szólóan, az adott feladatelátást igénylő gyermekekre vonatkozóan kerül kidolgozásra.

Az egyéni fejlesztési terv kidolgozása során figyelembe kell venni:

- a szakvéleményt
beilleszkedési , tanulási és magatartási nehézséggel küzdő tanulók esetén Nevelési Tanácsadó szakvéleményét
a megismerő funkciók vagy a viselkedés fejlődésének organikus okra vissza nem vezethető tartós és súlyos rendellenességgel (SNI) küzdő tanulók esetén a TKVSZRB szakvéleményezését,
- saját megfigyeléseket
- a gyermekkel korábban foglalkozó szakemberek tapasztalatait
- a szülőktől kapott információkat

FELADATOK AZ EGYÉNI FEJLESZTÉS SZORÁN

1. Az ismeretelsajátítás folyamatát gátló, gyengébben fejlett, diszharmónikus működést mutató rész képességek megerősítése
2. Az ismeretanyag hatékony beépítéséhez szükséges jártasságok, készségek kialakítása illetve megerősítése
3. A motiváció növelése

FEJLESZTÉSI TERV

Fejlesztési célterületek (egyéni szükséglettől függően)

- Észlelési területek
Szenzoros integráció (a különböző érzékszervi területek együttműködése)
- Mozgás, finommozgás
Szenzo-motoros integráció (az érzékszervi és motoros rendszer együttműködése)
- Lateralitás és /vagy saját testen és térben való tájékozódás – téri orientáció
- Nyelvi készségek, beszéd-szerveződés
 - Emlékezet (auditív emlékezet, vizuális emlékezet, megtartó emlékezet)
 - Figyelem (általános figyelem, auditív figyelem, vizuális figyelem, a figyelem terjedelme, a figyelem koncentráltsága)
 - Beszédfejlesztés
 - Motiváció-fejlesztés
sikerélményhez juttatás segítségével a teljesítmény-motiváció megerősítése, reális énkép kialakítása, mentálhigiénés szempontok érvényesülése

A FEJLESZTÉSI TERV SAJÁTÓSÁGAI

- adott tanévre készül
- szakszolgálat közreműködésével
 - pszichológus
 - gyógypedagógus
 - fejlesztőpedagógus
 - osztálytanítók, osztályfőnökök, szaktanárok
- célszerű a könnyebb áttekinthetőség érdekében táblázatos formában elkészíteni
- háromhavonta jelentés az előrehaladásról, negyedévi árnyalt szöveges értékelés
- az elért eredményekkel való összevetés után készül el a következő három hónapra szóló feladat meghatározás
 - korrekciók
 - további feladatok
 - új feladatok a következő fejlesztési ciklusra

A FEJLESZTÉS SIKERKRITÉRIUMAI

- A fejlesztő munkát a már meglévő készségekre, képességekre építve, a gyermek önbizalmának folyamatos pozitív megerősítése mellett lehet eredményesen végezni.
- A gyermeket meg kell nyerni a fejlesztéshez, mert az átélte kudarcok következtében a már beépült elkerülő magatartást át kell fordítani, hogy tapasztalja meg, a tanulás lehet öröm és sikerélmény is.

LEGGYAKORIBB PROBLÉMÁK, AMELYEK AZ EGYÉNI FEJLESZTÉST INDOKOLJÁK

- A szellemi élet zavarai
- Az akaratú élet zavarai
- A vegetatív funkciók zavarai
- A szociális adaptáció zavarai
- A személyiség éréseinek zavarai
- Disszocialitás

GYERMEKMENTÁLHIGIÉNÉS VIZSGÁLAT

A mérés egy amerikai értékelő skála (ACTeRS) honosított változatával történik. Ez egy 24 kérdést tartalmazó kérdőív, amelyet a gyermek osztályfőnöke tölt ki. A kérdések négy megnyilvánulás szerint vannak csoportosítva: figyelem, hiperaktivitás, szociális készség és szembenállás.

Minden kérdésre a pedagógus 1-5-ig pontozhat. Minden iskola alsó tagozatának átlagához viszonyítjuk a gyerekeket, és a négyből legalább két faktorban a háromszoros szóráson túl 2 egységnél nagyobb eltérést mutatók szűrődnek ki.

AJÁNLOTT IRODALOM

Mérei-Binét: Gyermeklélektan 1993 Budapest Gondolat Kiadó

N. Kollár Katalin -Szabó Éva (szerk.): Pszichológia pedagógusoknak
2004 Budapest Osiris Kiadó

Ranschburg Jenő: A világ megismerése óvodáskorban 2002 Buda-
pest OKKER Kiadó

Stöcker Károlyné: Játékpszichológia 1998 Budapest Eötvös József
Kiadó

Szivák Judit (szerk.): Minőség az óvodában 2001 Budapest OKKER
Kiadó

